

บ้านเราจะน่าอยู่

บุคลิกภาพที่พระพุทธเจ้าทรงสอน

หลายคนมักถามดิฉันว่า ความรู้เรื่องบุคลิกภาพเกิดขึ้นตั้งแต่เมื่อไหร่ ดิฉันด้วยความจริงใจว่า “ไม่ทราบแน่ชัดค่ะ” หากไล่เรียงไปตามลำดับเวลาจริงๆ แล้วดิฉันพบว่า องค์กรสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ทรงสอนสิ่งที่ ณ วันนี้ คือความรู้เรื่องส่วนหนึ่งของหลักสูตรการพัฒนาบุคลิกภาพ ทรงสอนไว้หลายเรื่องหลายหมวดแต่ที่ดิฉันยกมาเป็นตัวอย่างในวันนี้คือเรื่องของ “สัปปุริสธรรม”

โดยสรุปศัพท์แล้ว สัปปุริสธรรม หมายถึง ธรรมที่ทำให้สัตบุรุษ (ธรรมของผู้ดี หรือคุณสมบัติของผู้ดี) มีองค์ประกอบ 7 ข้อด้วยกัน คือ

1. ธัมมัญญตา : ความเป็นผู้รู้จักเหตุ หมายถึง รู้จักเกณฑ์ รู้จักหลักการความจริง รู้จักกฎแห่งเหตุผล และรู้ความเป็นธรรมดา พุดง่ายว่าเป็นผู้รู้จักคิด รู้จักขบคิดก่อนลงมือกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งหาก ว่าทำเช่นนี้ ย่อมส่งผลให้เกิดผลเช่นนั้น เรียกได้ว่ามีสติไตร่ตรองก่อนลงมือทำ ทำให้เกิดความรอบคอบ ทำให้มีเป้าหมายที่แจ่มชัด เห็นผลจากการกระทำนั้น ส่งผลให้รู้จักเลือกวิธีการปฏิบัติที่เหมาะสมได้

2. อัตถัญญตา : ความเป็นผู้รู้จักผล ข้อนี้เกี่ยวข้องกับข้อที่ 1 คือ รู้ความมุ่งหมาย รู้ประโยชน์ที่พึงประสงค์ คน... หากทำอะไรโดยไม่รู้เป้าหมาย การลงมือทำย่อมทำไปแบบไร้ทิศทาง สะเปะสะปะ และไม่เลือกวิธีที่เหมาะสม หรืออาจทำไปโดยขาดการใส่ใจจริงจังได้ ทั้งไม่คำนึงว่าจะเกิดผลอย่างไรและกับใครด้วย คนจึงต้องเป็นผู้รู้จักผลเพื่อเลือกปฏิบัติแต่สิ่งที่ส่งผลดีทั้งกับตัวเองและผู้อื่น

ในทางปฏิบัติ คนที่มีคุณสมบัติข้อ 1 และ 2 นี้ จะมีความรอบคอบ เอื้ออารี นึกถึงใจเขาใจเรา มีแผนการปฏิบัติงานที่ดี มีการวางตัวอย่างเหมาะสม เคารพในผู้อื่น เห็นในผู้อื่น คำนึงถึงผู้อื่น พุดง่าย ๆ ว่า มีจิตใจนึกถึงผู้อื่นอยู่ตลอดเวลา เป็นผู้วางตัวดีและเป็นที่ยกใครของคนทุกคน ร่วมงานได้กับทุกคนโดยไม่ขัดแย้ง อยู่ร่วมกับทุกคนได้อย่างผาสุก เพียงเพราะเขารู้ถึงเหตุที่ควรทำหรือไม่ควรทำและคำนึงถึงผลล่วงหน้าแล้วว่า ถ้าทำจะส่งผลอย่างไร ถ้าไม่ทำจะส่งผลอย่างไร

3. อัตตัญญตา : เป็นผู้รู้จักตน รู้จักว่าตนเองเป็นใคร มีความสามารถด้านใด มีอุปนิสัยย เช่นไร อะไรเป็นข้อเด่นและข้อด้อยภายในตนเอง พุดง่าย ๆ ว่า เป็นผู้ถ่อมแท้ในตนเอง ถ่อมแท้ในสถานภาพ บทบาทและความรับผิดชอบต่อตัวเอง กระทั่งดำเนินบทบาทของตนเองได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

ข้อนี้จะไปเสริมกับข้อ 1 และ 2 อย่างชัดเจนมากบางคนรู้เหตุและคาดการณ์ผลได้แม่นยำ แต่ไม่รู้จักประมาณตน เหตุและผลที่คาดการณ์ก็ผิดเพี้ยน และก่อให้เกิดความเสียหายได้

4. มัดตัญญูตา : เป็นผู้รู้จักประมาณ หมายถึง การมีความพอดีในการปฏิบัติ ทั้งปฏิบัติตน การดำเนินชีวิต หรือการลงมือกระทำทุกอย่าง โดยไม่ตึงหรือหย่อนเกินไป ไม่มากหรือน้อยเกินไป อยู่ในความพอดีๆ สม่าเสมอ

ข้อนี้จะไปปรับความสมดุลให้เกิดแก้อ 1-3 โดยเฉพาะข้อที่ 3 เพราะห้ามประเมินตนเกินพอดี การปฏิบัติก็เกินพอดีไปด้วย ผลที่เกิดขึ้นก็จะมากเกินพอดี เช่น พุดมากไป แต่งตัวจัดเกินไป มีความเฝ้าขันในการทำงานมากเกินไป ก้าวก่ายคิดแทน ลดน้ำหนักจนผอมเกินไป กินจนอ้วนมากเกินไป แต่งตัวเกินฐานะ ฯลฯ

5. กาลัญญูตา : เป็นผู้รู้จักเวลา หมายถึง รู้กาละอันเหมาะสม รู้ว่าจะต้องใช้เวลาเท่าไร จะต้องเริ่มเมื่อไร จะต้องหยุดหรืองดเวลาใด ในทางประยุกต์หรือปฏิบัติคนที่รู้จักเวลาจะมีบุคลิกภาพหรือมีวินัยในชีวิตที่ชัดเจนมาก เช่น เป็นคนตรงต่อเวลา เป็นคนที่รับผิดชอบต่อการนัดหมาย ไม่ผิดนัด มีแผนในการบริหารเวลาที่ยอดเยี่ยมทำงานเสร็จตรงเวลา จัดสรรเวลาให้แก่บทบาทต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมไม่ว่าจะเป็นเวลาในการทำงาน เวลาของครอบครัว เวลาพักผ่อนส่วนตัว เวลาเพื่อการค้นคว้าและเรียนรู้ เวลาสังสรรค์ ฯลฯ นั้นรวมถึงการรู้เวลาที่เวลาใดควรทำอะไร และเวลาใดไม่ควรจะทำอะไรด้วย เช่น เวลานี้ควรพุด เวลานี้ควรเงียบ เวลานี้ควรต้องสำรวจ เหล่านี้เป็นต้น

6. ปริสัญญูตา : เป็นผู้รู้จักชุมชน หมายถึง การรู้จักพุด คิด และแสดงออกได้เหมาะสมกับเวลา สถานที่ และสภาพแวดล้อม เมื่อนำมาใช้ในชีวิตจริง หมายถึงการรู้จักวางตัวตามมารยาทสังคม รู้จักขนบธรรมเนียมประเพณี รู้ที่จะสัมพันธ์กับคนในบริบทต่างๆ เช่น ในงานเลี้ยง งานศพ งานแต่งงาน งานรับปริญญา ในที่ประชุม ในงานสัมมนา ในโรงพยาบาล ฯลฯ

7. บุคคลปโรรัญญูตา : เป็นผู้รู้จักบุคคล หมายถึง การรู้ความแตกต่างแห่งบุคคลว่าอัครยาศัย ความสามารถและคุณธรรมของใครเป็นอย่างไร ใครมีอยู่อย่างพอดี ตึงหรือหย่อนในเรื่องใดอย่างใด และรู้ที่จะปฏิบัติต่อบุคคลดังกล่าวด้วยดี มีวิจาร์ณญาณ รู้ว่าควรคบหรือไม่ ควรคบอย่างไร ควรจัดวางสัมพันธ์ภาพอย่างไร เมื่อใดควรใช้ตำหนิ ยกย่อง หรือหลีกเลี่ยง วิธีที่ควรจะใช้ตำหนิ ยกย่อง หรือวิธีหลีกเลี่ยง นั้นรวมถึงการชี้แนะ สั่งสอนและการมอบหมายงานด้วย

ที่มา: นิตยสาร Health today